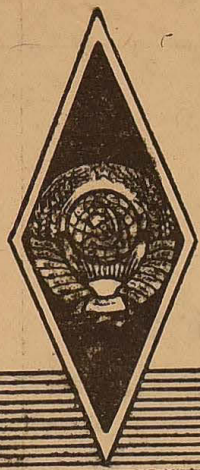

Наукова університету
Ім. І. І. Мечникова

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

За наукові кадри

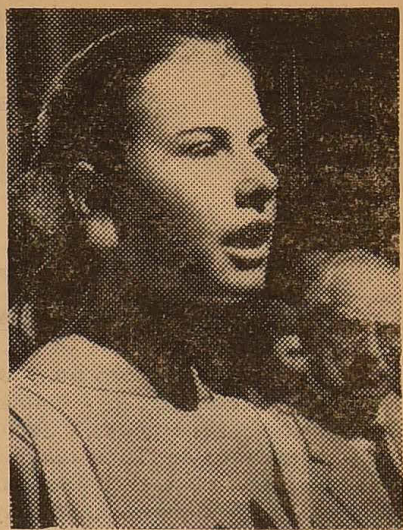
ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, ПРОФКОМІВ ТА КОМІТЕТУ ЛКСМУ ОДЕСЬКОГО ОРДЕНА
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Видається з 1933 р.

№ 26 (1679).

4 ВЕРЕСНЯ 1987 РОКУ

Ціна 2 коп.

— XXVII з'їзд КПРС і XX з'їзд комсомолу дали молоді гарантію, що наш ентузіазм, наше бажання діяти будуть реалізовані, — сказала Катерина Малєєва від імені першоккурсників.

Рішення XXVII з'їзду КПРС — в життя!

1 вересня — День знань

Першоккурсники Одеського державного університету зібрались на своє традиційне свято. Ректор ОДУ професор І. П. Зелінський вручив дівчатам і юнакам символічний ключ до знань і студентський квиток.

[Розповідь про свято першоккурсника див. на стор. 3].

Фото К. АХНАЗАРЯНА.

ЗВЕРНЕННЯ

МІНІСТРА ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
СРСР ДО ВИКЛАДАЧІВ ВУЗІВ

Шановні колеги!

Навчальний рік, що розпочинається, має для нас велике значення: всі ми — від міністра до асистента — складаємо екзамен перед партією, народом, нашими учнями. Екзамен на професійність, любов і відданість своїй справі, доброзичливість і справедливість. Нам треба робити рішучі кроки у розвитку демократичних традицій вищої школи. Відновити культ знань, престиж чесної і якісної праці, повагу до творчої людини, батьківськи дбайливе і вимогливе ставлення до студента. Покінчити з формалізмом, бюрократичною суетою, протекціонізмом, авторитарним стилем у навчанні і вихованні. Головною турботою стає висока якість підготовки спеціалістів, його компетентність і професіоналізм, його почуття громадянина. Без цього не вивести країну на передові рубежі науково-технічного і соціального прогресу. Треба дати студенту активні знання, вміння використовувати їх на практиці. Сьогодні вузам надані широкі права у визначенні методів і засобів навчання. Це допоможе докорінно перебудувати навчальний процес, навчити студентів працювати самостійно, бачити завдання і вміти їх вирішувати. Необхідно постійно мислити, експериментувати, знаходити найкращі методи навчання, наполегливо добиватися поставлених цілей. Навіть малий успіх — це крок вперед.

Країна довірила нам найважливішу справу — навчати і виховувати нове покоління радянської інтелігенції. Її професіоналізм і високі моральні якості багато в чому визначають сьогодення і майбутнє країни. І тут вирішальним стає не тільки педагогічна майстерність, але і наша совість, почуття відповідальності і власної гідності. Треба використовувати демократію, гласність, широкі виборні начала для того, щоб у вищій школі працювали кваліфіковані, сумлінні, порядні люди, які відповідають її високому призначенню.

Шановні товариші! Рішення партії і уряду визначили програму розвитку вищої освіти. Успіх справи в руках кожного з нас. Будь-які питання вирішуються, якщо їх розв'язувати, а не чекати, коли це зробить для нас хтось інший. Треба визначити шляхи і можливості в перебудові вищої школи, зробити посильний внесок у загальну справу, досягти успіху, який обов'язково поведе за собою новий успіх.

Поздоровляю вас з новим навчальним роком! Бажаю здоров'я і радості в праці, щастя, яке дарує висока мета і відданість справі.

Г. О. ЯГОДІН.

лист до редакції

Уклін тобі, альма-матер!

Першого вересня 1937 року в сім'ю ОДУ влився новий, філологічний факультет з українським і російським відділенням. Було набрано по одній групі. А в наступному 1938 році вже набрали три групи на українське і дві на російське відділення. До війни ці два набори становили основний, ведучий кістяк філфаку. Тому вони і нині вважаються «зачинателями» нашого факультету. Та історичну сторону факультету я лишая за моїми однокашниками, що нині працюють на філфаці. Це — Г. В'язовський, М. Доброгорський, І. Дузь, Ф. Маркушевський, Ф. Смагленко. Я ж хочу розповісти про інше.

1946 року я нарешті закінчив університет. Чому «нарешті»? А тому, що я — сільський пастушок-сирота, лікнепник, згодом інвалід другої групи Великої Вітчизняної — вступив до університету ще в 1938 році. І ось захистив дипломну і склав держіспити на «добре» й одержав призначення в знаменитий запорізький край. В перший рік праці довелося добре вчити підручники з мов та літератур (викладав і російську, і українську) середньої школи, бо вимагалися конкретні знання. На другий рік продовжувалося те ж саме плюс детальне вивчення літературних текстів, які вивчалися у середньому навчальному закладі. Третій

рік роботи я почав сміливо і впевнено, зі знанням справи і десь в середині року на лекції почув свій голос. Так так, почув сам себе. Кілька днів прислухався, а потім почав аналізувати свою мову, тембр голосу, інтонування. Дійшов висновку: треба збагачувати лексику. Але як саме? Шляхом засвоєння лексики творів, які аналізую на лекції. Краще, сильніше автора не скажеш. Довелось вивчати уривки з творів напам'ять, цитувати, зачитувати або передавати їх зміст близько до тексту. Великого значення надавав голосу, інтонуванню, міміці, жестах, манері триматися перед аудиторією. Все це мало доповнювати мою розпо-

відь. Згодом досяг того, що міг перевітлюватись в автора, чи його героя і вести розповідь ніби від них, зберігаючи навіть їхній стиль.

Викладання паралельно української і російської літератур наштовхнуло мене на взаємозв'язок цих двох предметів, на зв'язок їх з історією. А коли з'явилися репродукції картин «Малої шкільної третьяковки», то став широко використовувати живопис у викладанні літератури. Гарне ж ставлення учнів педучилища до навчання, їхні добрі знання літературних текстів привели мене до використання уроків-бесід з проблемними запитаннями... Правда, гарна розповідь викладача на лекції (на уроці) мене найбільш приваблювала.

Моя розповідь може нині викликати посмішку: всі ці методи і прийоми, мовляв, давно відомі. Так, нині відомі і ці й багато інших (наприклад, уроки з використанням технічних засобів, уроки-семінари тощо). Та мова йде про 40—50-і роки, коли й підручники з методики важко

було дістати. Крім того, одна справа знати, що вони є, і зовсім інша — опанувати ними і користуватись у своїй роботі. Для мене, наприклад, велику роль відіграла розповідна майстерність на лекціях деяких наших університетських викладачів — тт. Збандуто, Бабайцевої, Варнеке, Ершова, Москаленка, Шумлянського і тоді починаючих тт. Недзвідського, Цукерман (аспірантка), Шайкевича. На жаль, українська класична література викладалась слабо.

Велику роль для мене, як майбутнього вчителя і класного керівника, відіграла участь в громадській та громадсько корисній роботі університету, участь в художній самодіяльності (я грав у доробровому оркестрі і співав у хорі), відвідування театрів, музеїв, вечорів, виставок тощо. Все це збагачувало, виробляло активну життєву позицію, вміння спілкуватись, бути людиною. Це згодилось, адже наше радянське життя вимагає завжди бути в пошуках нових форм і методів роботи, і, до

речі, ця робота повинна виконуватись на високому професійному рівні з користю для колективу, а значить, і для суспільства. За час своєї праці я був і вчителем (і обов'язково класним керівником) з масою громадських навантажень, і завучем однієї з кращих в республіці середньої школи-інтернату, і викладачем педінституту, прочитав для населення безліч лекцій, написав понад півсотні газетних і журнальних статей, і подолав свою інвалідність. Вважаю, моя активність придбана теж в університеті.

Я пишаюсь тим, що вчився і закінчив філфак Одеського держуніверситету. Та не зовсім задоволений собою: в час навчання не зумів виробити в собі дисципліну розумової праці. Очевидно, не встиг, перешкодила війна, адже попереду лишалося ще два останні курси. Крім того, років через десять після закінчення ОДУ, я відчув, що не зумів повністю використати чудову університетську наукову бібліотеку для своїх знань іс- [Закінчення на 2-й стор.].

Перебудова: проблеми, пошуки, рішення

Загальноуніверситетські збори професорсько-викладацького складу

31 серпня цього року відбулись загальноуніверситетські збори професорсько-викладацького складу, присвячені початку навчального року. У зборах взяли участь завідувач сентором відділу науки і навчальних закладів ЦК Компартії України В. І. Луговой та заступник завідувача відділом науки і навчальних закладів Одеського обкому партії О. І. Домбровський.

З доповіддю виступив ректор університету професор І. П. Зелінський. Він проаналізував стан справ в університеті в світлі виконання завдань перебудови вищої школи, розглянув комплекс заходів по удосконаленню системи підготовки спеціалістів в ОДУ.

Особливе місце у перебудові вищої школи займає організація навчального процесу та його удосконалення, сказав доповідач. З другого семестру 1986/87 навчального року кількість аудиторних занять студентів стаціонару скорочено до 26—24 годин на тиждень. Акцент зроблений на самостійну і практичну роботу. В 1987/88 навчальному році передбачається ввести 100 нових спецкурсів на кафедрах, скорочується кількість проміжних іспитів, будуть введені письмові екзамени.

Ці та інші заходи по реорганізації навчального процесу викликають певні труднощі. Це відчувають викладачі: іде зміна звичних форм роботи. Адже до чого, по суті, зводиться раніше процес навчання? До конспектування лекцій. Студента примушували відвідувати лекції, практичні заняття для того, щоб він мав хороший або не дуже хороший конспект. Самостійна робота студентів не контролювалася. Нелегко тепер і студентам. Перш за все, не вистачає місць для самостійної роботи: наукова бібліотека ремонтується, у гуртожитках прищиплення, які відведені для самопідготовки, не завжди використовуються за призначенням. Навчальний процес методично не забезпечений. Деякі спеціальності забезпечені підручниками лише на 5—10 процентів.

Треба найбільш оптимально використовувати кафедральні, деканатські приміщення, поліпшувати рівень контролю самостійної роботи, сміливіше переходити на індивідуальні плани навчання, «насаджувати дух навчання».

Друге важливе питання, якого торкнувся доповідач, — це зв'язок навчання з виробництвом. Сьогодні в ОДУ діють 4 ОМПО і 2 філії кафедр на виробництвах. В перспективі треба, щоб було 11 філій кафедр. У педагогічному інституті працюють 10 філій кафедр у середніх школах, а в університеті таких філій ще немає. В результаті немає і заяв на випускників. Необхідно також проводити стажування викладачів на виробництві, що сприятиме підвищенню їх кваліфікації.

Незадовільно йде підготовка до відкриття в університеті нових перспективних спеціальностей. Поки що надійшли ли-

ше дві пропозиції: від кафедри загальної і морської геології на спеціальність геологів-розвідників морського дна Світового океану та з філологічного факультету на спеціальність 2003 — болгарська мова. Цей стан треба виправити, і в першу чергу це стосується хімічного та фізичного факультетів.

Відкриття нових філій кафедр на виробництві багато в чому затримується через перевитрати фонду заробітної плати. На деяких кафедрах надміру викладачів, на інших викладачів не вистачає. Тому університет не може перейти на нові умови оплати праці викладачів. Університет постійно піддається критиці через безладдя у фінансовій та штатній діяльності. У нас 20 нечисленних кафедр, є навіть кафедри, на яких працює 5 чоловік.

Очевидно, треба ставити питання про поєднання деяких кафедр. Визначається тенденція і до дроблення навчальних потоків по читанню загальних курсів. Необхідно збільшувати потоки для того, щоб лекції студентам читали провідні вчені ОДУ. На багатьох факультетах формально ставляться до навантаження викладачів. Так, на юридичному факультеті на держекзаменах іноді були присутніми лише 1—2 викладачі із складу ДЕК. Інші члени ДЕК в той час виконували ще якесь навантаження. Але і те, і інше навантаження йде у залік викладачеві. Чи це не формалізм!

Далі викладач зупинився на завданнях кафедр суспільних наук. Тут важливою ланкою перебудови є боротьба за догматизм, формалізм, побоюванням відійти від постулатів. Треба, щоб спілкування викладача зі студентами ґрунтувалося на взаємоповазі, довірі, на взаємній вимогливості. Викладачі суспільних наук мають сміливо вступати в дискусію про перебудову, не боячись висловлювати революційні думки, йти у студентську масу, виховувати активних борців за перебудову. Гуманітаризація вищої освіти, яка наміталась сьогодні, багато в чому визначається діяльністю кафедр суспільних наук.

Успіх перебудови вищої школи тісно пов'язаний з розв'язанням соціальних питань. Тут в університеті чимало проблем. Так, забезпеченість аудиторіями у нас значно нижча, ніж середньореспубліканська: нам не вистачає 15 тисяч квадратних метрів приміщень. Філія, юрфак та РГФ передали ряд своїх приміщень бібліотеці. Ще одне невідкладне завдання в корпусі гуманітарних факультетів — це поліпшення

теплоізоляції будинку на Пролетарському бульварі. У наступному році закінчується будівництво гуртожитку № 9 і буде розпочато будівництво гуртожитку № 11. Йде реконструкція спортивно-оздоровчого табору «Чорноморка». Багато з університетських корпусів та гуртожитків вимагають ремонту. До 125-річчя ОДУ намічено відремонтувати головний корпус і будинок хімічного факультету. У занедбаному стані знаходяться і морально застарілі гуртожитки №№ 1, 2, 3, 4.

Відповідаючи на питання, які торкалися соціальних проблем, професор І. П. Зелінський розповів про те, що будівництво нового корпусу наукової бібліотеки на 1,9 млн. томів розпочнеться у 1989 р. на території, яка межує з корпусом гуманітарних факультетів.

У 1988 році для співробітників університету буде надано 30 квартир у кооперативному будинку. Відправлено лист Мінвузу УРСР про можливість будівництва МЖК, але отримано негативну відповідь.

Кадрове питання. 13 викладачів пройшли докторантуру, а успішно захистили дисертації поки що тільки 3 з них. Йде природний процес старіння кадрів, а зміни для себе багато хто з наших вчених не підготував. Завдання кожного доктора наук — підготувати учнів-послідовників. Погані справи і з аспірантурою: захист кандидатських дисертацій йде повільно. З 140 наукових керівників аспірантів лише 35 відповідають вимогам, які ставляться до працівників такої кваліфікації.

Необхідно підвищувати рівень наукових досліджень. Треба намагатися при цьому отримати все необхідне для наукової роботи (прилади, ЕОМ, полігони тощо) безпосередньо від тієї галузі народного господарства, яка зацікавлена в цих наукових дослідженнях. Важливо прискорити темпи впровадження наукових розробок. Завдання полягає в тому, щоб виконувати наукові дослідження в першу чергу для установ і організацій Одеси.

Про студентське самоврядування. Є кілька документів з цього питання. Один з них — наказ № 500 Мінвузу СРСР. Відповідно цьому наказу з 1 вересня 1987 р. всі посади у вузах стають конкурсними. При проведенні конкурсу на посаду викладача буде враховуватися думка студентів. До складу ученої ради по виборах викладачів входять 25 процентів студентів, а при виборі деканів і ректора — до 30 процентів студентів. Не рідше одного разу на рік будуть проводитися опити студентів з метою оцінки діяльності викладачів: розроблено спеціальну анкету з дев'ятибальною шкалою оцінки. Вийшли також інші документи — наказ Мінвузу УРСР про атеїстичну всіх викладачів та співробітників вузів, положення про студентський профком та інші, які сприятимуть поширенню і поглибленню демократизації і гласності у вузівських колективах.

В обговоренні доповіді виступили: зав. кафедрою теплофізики, заступник голови навчально-методичної комісії ОДУ професор В. М. Адамьян, декан історичного факультету доцент В. П. Ващенко, професор кафедри психології І. Г. Белявський, завідувачий сектором відділу науки і навчальних закладів ЦК Компартії України В. І. Луговой, завідувачий кафедрою наукового комунізму професор Д. С. Шелест, заступник секретаря комітету комсомолу ОДУ В. Немерцалов, старший викладач кафедри іноземних мов З. І. Подолян.

В своєму виступі професор В. М. Адамьян зупинився на питаннях удосконалення навчально-методичної роботи. В університеті гостро відчувається недостатня методична підготовленість підрозділів до роботи в нових умовах. Для переходу на нову систему роботи потрібен певний час. До 1989 року цей перехід буде завершено. Передбачається періодично проводити методичні конференції, стимулювати методичну діяльність викладачів. Треба вирішити питання з розмноженням технікою, розв'язати питання комп'ютеризації. Поки що комп'ютеризація йде поверхово: студенти лише навчаються працювати на ЕОМ, але не виходять на рівень робіт на діалоговому режимі. Необхідно випускати університетське видання. Пропонується організація базових шкіл (хіміко-біологічної, гуманітарного напрямку тощо) замість філій кафедр.

Доцент В. П. Ващенко у своєму виступі проаналізував результати анкетування, яке проводилося серед студентів, і визначив необхідність більш гнучкого підходу до організації консультацій, контрольних заходів. Виникають ускладнення у налагодженні індивідуальної роботи зі студентами через значну навантаженість викладачів. Він підтримав ідею доповідача про необхідність збільшення потоків при читанні загальних курсів, піддав критиці наявні правила прийому до вузу. Після зарахування випускників підготовчого відділення і резервування місць для абітурієнтів з цільовим направленням об'єктивно в історичному факультеті залишилося 18 місць, на які претендували понад 300 абітурієнтів, в тому числі близько 60 медалістів. Він запропонував збільшити набір на історичний факультет ОДУ, бо тут зосереджено багато викладачів високої кваліфікації. При цьому в Миколаївському педагогічному інституті, де немає кадрів такої кваліфікації, на історичний факультет щороку приймають 120 студентів. В. П. Ващенко піддав критиці службу управління університету: різні документи, накази, надходять у підрозділи з великим запізненням. У виступі також було поставлено питання про необхідність введення до програми курсу історії народів СРСР.

Про роль кафедри психології у перебудові вищої школи говорив у своєму виступі професор І. Г. Белявський. Одним з важливих моментів діяльності цієї кафедри є виховна робота: гуманітаризація навчання, виховання культурних, інтелектуальних, доброзичливих людей, а не «доморослих технократів». Замість традиційного курсу з загальної психології передбачається вести курс соціальної психології, організувати психодіагностичну лабораторію з банком даних, які торкуються студентів, викладачів, їх професійних перспектив. Обладнати цю лабораторію сучасними ЕОМ. В перспективі можна го-

ворити про роботу такої лабораторії на одеський регіон, про підготовку в ОДУ спеціалістів-психологів. Потреба в таких спеціалістах дуже велика.

Завідувачий сектором відділу науки і навчальних закладів ЦК Компартії України В. І. Луговой зупинився на аналізі ходу перебудови вищої школи в республіці. Були зазначені позитивні зрушення, в тому числі і в ОДУ. Разом з тим відзначені і тривожні явища. Рішення, які приймаються на місцях, нерідко набувають формального характеру, йде гонитва за цифрами. Зокрема, в Одеському університеті лише дві кафедри мають філії на виробництвах, повільно перебудовуються навчальні плани і програми, майже немає нових спеціальностей. План прийому до вузів поступово буде повністю визначитися договорами, і в цих умовах виникає загроза існуванню окремих кафедр і цілих факультетів ОДУ. Слабо йде оновлення висококваліфікованих кадрів: половина професорів університету вже пенсійного віку. Багато хто з доцентів та професорів усунулися від активної роботи — від лекційної діяльності, написання підручників, методичних посібників і т. д. Перевірні показники постійне завищення оцінок в ОДУ. Погані справи з науковими дослідженнями, з підготовкою докторів наук. Чимало в університеті малочисленних кафедр. Великі претензії і до рівня підготовки університетських юридичних кадрів, багато принципів, критичних зауважень щодо їх морального обличчя. В Одеському університеті майже найнижча по республіці фондозорозореність, що є наслідком і слабого зв'язку з галузями народного господарства, з підготовкою фахівців по договорах. Стосовно документообороту тов. Луговой відзначив, що в ОДУ переважає стан пасивного очікування, побоювання активних дій. Керівники підрозділів вимагають нормативні документи, але їх треба складати на основі досвіду на місцях.

На закінчення свого виступу тов. Луговой закликав керівників університету активно вирішувати проблеми, яких зібралось багато, і побажав колективу ОДУ успіхів в роботі.

Професор С. Д. Шелест розповів про труднощі кафедр суспільних наук, переробляють життя з підручниками — нові з'являються лише наприкінці 1988 року. Викладачі кафедр обговорюють із студентами багато невирішених питань з суспільних наук, переробляють лекції на концептуально-проблемні. Разом з тим, самокритично підходячи до себе, викладачі відзначають, що ще не завжди вони готові відповісти студентам на поставлені питання. Тут ще є над чим працювати. Певні ускладнення виникають і в організації самостійної роботи студентів, не вистачає першоджерел.

Заступник секретаря комітету комсомолу В. Немерцалов поділився своїми міркуваннями щодо розвитку студентського самоврядування в університеті, відзначив необхідність надання студентам більших повноважень, довіряти на ділі, а не на словах.

Питання організації навчального процесу, фінансової дисципліни, вирішення соціальних проблем були порушені у виступі тов. З. І. Подолян.

Збори професорсько-викладацького складу університету постановили керуватися постановою ЦК КПРС про перебудову вищої школи. На основі цих постанов в університеті розроблений комплексний план заходів, спрямованих на їх втілення в життя. Цей план розмножений на ротопринті і переданий у всі підрозділи університету.

Уклін тобі, альма - матер!

[Закінчення. Початок на 1-й стор.]

торії української мови, літератури та історії України, мистецтва, науки і культури. Лише в процесі своєї роботи я

зрозумів, що в університеті мені треба було побудувати своє навчання так, щоб добре опанувати теоретично своїми можливими майбутніми професіями викладача-учителя, мовознавця, літературознавця

і трохи журналіста, а десь на останньому курсі визначився б мій вибір однієї з цих професій.

Шановна редакціє! Нас, студентів другого набору на філфак 1938 року, живими за-

лишилось дуже мало. Більше двох третин загинуло на фронтах Великої Вітчизняної війни. Дозвольте через Вашу газету від імені студентів того набору поздоровити наш університет, особливо філфак, його професорсько-викладацький склад зі славним п'ятдесятирічним ювілеєм фі-

лологічного факультету, виразити подяку і побажати міцного здоров'я, благополуччя і подальших творчих успіхів на ниві науки, освіти, виховання в ім'я прогресу соціалістичного суспільства. Хай щастить!

І. БАТАШАН,
випускник ОДУ,
ветеран війни та праці.

Країні потрібні ваші знання

В День знань в Одесі розпочинають навчальний рік 130 тисяч школярів, 80 тисяч студентів вузів, 40 тисяч студентів середніх спеціальних закладів. Цю статистику навів мер нашого міста Валентин Костянтинович Симоненко, виступаючи на традиційному університетському святі першокурсників.

За статистикою стоять живі люди, окремі долі. Саме ці першокурсники, які зібрались 1-го вересня на площі перед головним корпусом університету на своє урочисте свято. І ті напутні промови, з якими виступили ректор університету, секретар парткому, провідні викладачі, гості свята, — це перше знайомство студентів з університетським світом, з його традиціями, нормами його життя.

— Ви витримали суворий іспит, — звернувся до першо-

курсників ректор університету професор Ігор Петрович Зелінський, — на деяких факультетах конкурс набував астрономічних масштабів. Поздоровляємо найсильніших із вступом до альма-матер. Ми сподіваємось, що через 20 років серед вас з'являться люди, які замінять нинішніх професорів і викладачів. В науці дуже важлива безперервна лінія, виховання гідних учнів. Навчання — це процес обов'язковий, можна навчитися, але не можна примушувати вчитися. Важливо, щоб знання стали переконанням, щоб, як говорив Володимир Ілліч Ленін, знання пройшли через апарат емоцій.

Ви вступили до вузу, який має славні традиції. Наш університет носить ім'я видатного вченого, лауреата Нобелівської премії Іллі Ілліча Мечникова. Тут працювали видатні вчені Сеченов, Умов, Ляпунов.

Закінчили наш університет і працювали в ньому такі відомі вчені, як Андрусов, Гамалея, Зелінський, Ферсман, Богатський та багато інших.

У добру путь, в п'ятирічну путь за знаннями в період революційної перебудови країни!

— Заздриш студентам, — сказав у своєму виступі голова міської Ради народних депутатів В. К. Симоненко, — які будуть навчатися у довгоочікуваній революційній час — час докорінної перебудови суспільства. На шляху звершення країні потрібні ваші знання. Процес одержання знань треба зробити змістом життя, для цього необхідні творчість, бажання, наполеглива праця. Реорганізація системи вищої школи спрямована на досягнення якісно нового інтелектуального рівня спеціалістів, на виховання гідних громадян. Ви будете жити і вчитися в Одесі. Щоб любити місто, треба його знати. Хай Одеса стане вашим рідним містом!

Завідувач кафедри математики Елеонора Александрівна Стороженко нагадала першокурсникам, що вступ до університету — це тільки початок. Треба запастись довготерпінням, постійно і сумлінно вчитися, працювати з повною віддачею, щоб виправдати звання студента. Наше життя багатогранне, але той, хто зазнав почуття радості від творчої праці, відчуває, що це щасливе почуття.

— Одеський університет добре відомий не тільки у нас в країні, а й в багатьох країнах світу, про що свідчать, зокрема, численні телеграми на ім'я команди джентльменів ОДУ, — сказав перший секретар обкому комсомолу Сергій Гриневецький. Він поздоровив першокурсників і побажав їм успіхів у творчості і в роботі на колгоспних ланах, яка розпочинається цими днями.

Професор І. П. Зелінський вручив першокурсникам символічний ключ від знань і студентський квиток. Був запалений факел знань. Студенти поклали квіти до пам'ятника викладачам і студентам Одеського університету, які загинули в роки Великої Вітчизняної війни. Була прийнята урочиста клятва першокурсників.

Урочистий ритуал посвячення у першокурсники був теплим і зворушливим. Першокурсники мали змогу відчути університетську атмосферу товарищескості, доброзичливості, вимогливості до себе.

Б. ВЕРНИКОВА.

ОДЕСЬКА АДРЕСА ГЕРМАНА ЛОПАТИНА

2 вересня виповнюється 115 років з дня відкриття V конгресу I Інтернаціоналу в Гаазі. Членом Генеральної ради I Інтернаціоналу був легендарний революціонер, перший перекладач «Капіталу» російською мовою, близький друг Маркса і Енгельса — Герман Олександрович Лопатін.

Послужний список революційної діяльності Г. Лопатіна включає каракозівську справу, «Рубльове общество», організацію втечі із заслання П. Лаврова, відчайдушну спробу звільнення М. Г. Чернишевського, активну участь у відродженні «Народної волі». Багато обставин цих справ пов'язані з нашим містом.

За свідченням історика В. Антонова, Лопатін відвідував Одесу ще влітку 1878 року: його «цікавила робота одеської революційної групи, яка була дуже рішуче настроєна проти царизму». В цей час тут відбулася грандіозна демонстрація, викликана смертним вироком по справі народників І. Ковальського і М. Віташевського. Після демонстрації, що закінчилася збройною сутичкою з поліцією, почалися арешти керівників гуртків «південних бунтівників» С. Ф. Чубарова, Д. А. Лизогуба, І. Я. Давиденка, С. Я. Віттенберга, І. І. Логвиненка, відбулося нове судилище і страти.

Діяльність одеських революціонерів, без сумніву, знаходилась у полі зору Лопатіна задовго до його першого приїзду до Одеси, адже ще на початку 70-х років в їх лавах був Фелікс Волховський, соратник Германа Олександровича по «Рубльовому обществу». У 1874 р. Лопатін навіть пропонував П. Лаврову організувати періодичну доставку нелегальної літератури «на пароплавах, що йдуть до Одеси».

Одного разу Лопатін побував в Одесі при досить складних обставинах: тівав сюди з вологодського заслання. В Одесі, як повідомляє І. І. Попов, «приятелі роздобули йому закордонний паспорт і гроші». 13 березня 1883 року він перейшов кордон і прибув до Парижа у тяжкі для «Народної волі» часи...

Викриття провокатора Дегаєва, який був завербований в Одесі жандармським підполковником Судейкіним, — одна з важливих справ

Г. Лопатіна.

Виконавши це завдання, Лопатін повертається до Парижа і бере участь у з'їзді «Народної волі». Основна мета з'їзду — накреслити шляхи відтворення організації, Лопатіна разом з Н. Саловою і В. Сухомліним обирають у так звану розпорядчу комісію, покликану вирішувати конкретні революційні завдання безпосередньо в Росії. При цьому до великих міст направляються емісари «Народної волі»: до Одеси, наприклад, приїхав А. Н. Кашинцев.

Діяльність емісарів контролював сам Лопатін.

З документів жандармського управління. «У квітні 1884 року в Одесі були одержані відомості про очікуване прибуття з-за кордону делегата від російських емігрантів для організації гуртків серед місцевої молоді. В кінці травня, дійсно, з'явилась невідома особа під

іменем Григорія Білого, за яким було встановлено на-

гляд». Г. О. Лопатін знову пішов на ризик, приїхавши до Одеси на пошуки А. Кашинцева і В. Сухомліна. Незважаючи на окремі провали, завдяки видатним організаторським здібностям Г. О. Лопатіну вдалося реорганізувати чи створити нові народовольчі гуртки в багатьох містах Росії, в тому числі і в Одесі. Проте цього року «спеціаліст по виявленню провокаторів» сам став жертвою зради спритного авантюриста — карного злочинця і був схоплений 6 жовтня 1884 року на Казанському мосту у Петербурзі.

Луна «лопатинської справи» (процес 21 народовольця) прокотилася по всій Росії і відгукнулася за її межами. Більше двох тижнів провів Герман Лопатін у камері смертників, чекаючи виконання вироку. А потім — «потойбічне шліссельбурзьке ув'язнення». Одиночна камера № 27.

Революція 1905 року звільнила залишившихся в живих учасників «лопатинської справи». Провівши в тюрмі більше 21 року, Герман Олександрович, людина надзвичайно розвинена фізично (досить згадати обставини його втечі з Сибіру), вийшов на волю хворим стариком. Але дух його не був зломлений. Незважаючи на все пережите, він зберіг всі ті риси, за які його так цінував Маркс: «Живий, критичний розум, веселий характер, стоїчний, як у російського селянина, який вдовольняється тим, що має». Про це свідчать, наприклад, його активна участь у розгляді справи Азефа, висловлювання багатьох видатних людей, насамперед, О. М. Горького, з яким Лопатін познайомився на Капрі.

На початку 1906 року молодша сестра Г. О. Лопатіна Любов Олександрівна, яка жила в Одесі, почала клопотатися про нього, переконуючи владу в тому, що брат її потребує лікування. Герман Олександрович жив в той час у Вільно у брата Всеволода (в минулому також революціонера-народовольця) під наглядом поліції. Для виїзду до сестри в Одесу потрібен був спеціальний дозвіл. Лопатін нічого не бажав просити в уряді і не хотів, щоб це робили його близькі. Дізнавшись про те, що Любов Олександрівна написала прохання царю, він докоряє їй: «Звичайно, біді тут ніякої: чи мало за кого клопочуть рідні з власної ініціативи... Та все ж, якась неприємна гіркота в роті, оскільки я звикся з думкою

не відокремлювати тебе від себе, і те, що я байдуже переніс би, наприклад, з боку Вірочки (інша сестра Г. О. Лопатіна, — О. Г.) хвилює мене, коли воно зроблено тобою».

Він провів в Одесі кілька місяців (серпень—жовтень 1906 року) в гостях у сестри, з якою у Германа Олександровича були найсерdecніші стосунки. Подальше листування їх дуже цікаве. Так, 31 жовтня 1909 року Лопатін пише сестрі з Капрі: «Своїми нападами на мою літературну бездіяльність він (О. М. Горький — О. Г.) нагадує тебе». Далі — радить сестрі прочитати роман «Мати».

Отже, адреса Л. О. Лопатіної і була одеською адресою Германа Олександровича, тут він легально прожив кілька місяців. Як ми могли переконатися, Лопатін неодноразово відвідував Одесу, однак всі попередні його візити були нелегальними, і з'ясувати, де він зупинявся, навряд чи можливо.

Між іншим, розшуки адреси Любові Олександрівни також виявились справою непростюю. Складність полягала, насамперед, в тому, що для успішних пошуків потрібно було знати ім'я, по батькові, прізвище і рід зняти її чоловіка.

В одному з документів, опублікованих у книзі ставропольських краєзнавців (у Ставрополі жила сім'я Лопатіних), мені вдалося знайти ім'я чоловіка Л. О. Лопатіної — Платон Васильович. З іншого джерела стало відомо і його прізвище — Мартинов. Неясним залишався його соціальний статус, і це серйозно ускладнювало пошуки. Якби було відомо, скажімо, що він був домовласником, адресу, напевно, можна було б відшукати в путівнику Вісковського за 1906 рік. У даному ж випадку коло пошуків значно розширювалося.

...За порадою відомого одеського краєзнавця, члена секції «Одесика» Віктора Семеновича Фельдмана проглядав видання «Вся Одеса» за 1910 рік: Мартинових багато, але... не ті. Нарешті, співробітники краєзнавчого відділу публічної бібліотеки ім. О. М. Горького відкривають переді мною «Адрес-календар Одеського градоначальства на 1904 рік», де на сторінці 345 читаю: «Командир I батареї 15 артилерійської бригади підполковник Платон Васильович Мартинов — вул. Коблевська (нині — Подбельського, — О. Г.), 29».

Порушуючи цю замітку питання про необхідність увічнення пам'яті Германа Олександровича Лопатіна в нашому місті, хочеться завершити її його власними словами з одного старого альбому автографів і факсиміле. У словах цих, ви погодитесь зі мною, девіз цього полум'яного революціонера: «Ніколи не говорив — все кінчено. Одеса, 1906 р.»

Саме так, ніколи не складай зброї, якщо борешся за високі ідеали!

Ю. ВІНОГРАДОВ.

Хто він, абітурієнт-87?

Закінчилися вступні іспити до університету. Ми звернулись до відповідального секретаря приймальної комісії, доцента кафедри криміналістики Валерія Володимировича Тищенка з проханням поділитися своїми враженнями про роботу приймальної комісії цього року.

— Перш за все, хочу відзначити, що конкурс цього року був вищим, ніж у попередньому році. Особливо це стосується історичного, біологічного, філологічного, хімічного факультетів та факультету РГФ. Виникло чимало складностей в роботі комісії. З чим вони пов'язані? По-перше, з тим, що до нас вступало чимало цільовиків на педагогічні спеціальності, у зв'язку з чим скоротилось число місць для інших абітурієнтів. Це й привело до збільшення конкурсу. До того ж було кілька конкурсних потоків: окремо цільовики, окремо «стажники» тощо. Це, звичайно, ускладнювало роботу по зарахуванню.

— Як Ви, Валерію Володимировичу, оцінюєте рівень підготовки нинішніх абітурієнтів?

— Рівень підготовки у випускників шкіл високий: кожний п'ятий з вступаючих був медалістом. Зокрема, на спеціальність «фізіологія» на 20 місць було подано від медалістів 22 заяви. Коли після першого екзамєну вони, так би мовити, підтвердили свій рейтинг, конкурс, звичайно, відразу ж збільшився. На деякі спеціальності (істфак, біофак) кількість медалістів, що подали заяви, перевищила кількість місць.

— І все ж таки рівень знань випускників шкіл був вищим, ніж у абітурієнтів, що прийшли з виробництва?

— Так, і це визначив прохідний бал, який був у «стажників» трохи нижчим. Ще більш низьким був прохідний

бал у цільовиків — 9—10 балів. Такий низький прохідний бал для більшості факультетів університету нехарактерний.

— Як Ви гадаєте, чи виправдає себе цільовий набір?

— Цільовий набір введено з метою залучення на педагогічні спеціальності абітурієнтів з сільської місцевості, з тим щоб вони потім працювали за місцем проживання. Звичайно, рівень їх підготовки нижчий, ніж у інших груп абітурієнтів. Але треба бути справедливими, в сільських школах більш слабкі педагогічні кадри. Зараз це ні для кого не секрет, і цей розрив треба ліквідувати. Отже, випускники сільських шкіл не винні в тому, що їх підготовка гірша, ніж у міських школярів. І, як свідчить досвід, ці хлопці і дівчата в процесі навчання в вузі досить часто випереджають своїх однолітків.

— А як справи з так званим напівпрохідним балом?

— Це теж велика проблема. Наш університет, як і інші вузи, мусить мати право зараховувати тих абітурієнтів, які отримали напівпрохідний бал. Наприклад, якщо напівпрохідний бал набрали чотири абітурієнти, всіх їх

слід зарахувати, а не двох і не трьох. Протягом навчання з тих чи інших причин кілька студентів відраховуються, їх місця мали б зайняти ті, хто отримав напівпрохідний бал. Сьогодні ж нам доводиться керуватися не зовсім зрозумілим пунктом інструкції: «при рівності балів приймати більш підготовлених». Як це зрозуміти? Адже критерієм підготовленості є якраз одержані на екзаменах оцінки.

Інтерв'ю від
О. ГУБАР.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Бесіда з кількома членами приймальної комісії переконують нас в тому, що правила прийому у вуз цього року дійсно не виправдано ускладнені. Наш кореспондент став свідком того, як до заступника відповідального секретаря комісії доцента С. Г. Гребняка звернулася група абітурієнтів, які одержали напівпрохідний бал і не були зараховані до університету. Вони не могли зрозуміти, чому при рівних показниках перевага віддана іншим.

Як зазначив В. В. Тищенко, всі спірні питання і пропозиції з їх усунення будуть відображені у звіті Мінвузу УРСР про роботу приймальної комісії ОДУ.

товариств у Всесоюзне добровільне фізкультурно-спортивне товариство профспілок, в якому засновано відділ учбової молоді. До нього і входять спортсмени вузів і технікумів. У зв'язку з цією реорганізацією прийнято нове положення про організацію студентських змагань. Відповідно з новим положенням в студентських спортивних командах можуть брати участь тільки студенти і аспіранти денного відділення. Раніше до вузівських команд входили і спортсмени-викладачі.

Тому зараз виникають труднощі у формуванні студентських команд і завдання виховання висококласних спортсменів у студентському колективі стає більш актуальним.

Буде поширена і масова спортивна робота у зв'язку з тим, що її переведено на госпрозрахунок. На базі університетського стадіону будуть працювати різні спортивні клуби на госпрозрахункових засадах.

Л. БАРСЬКИЙ,
зав. спортклубом.

Перша радіологічна

В 1939 році академік Володимир Іванович Вернадський у відгуку на роботу члена-кореспондента АН УРСР Є. С. Бурксер писав: «Ім был установлен, мне кажется, первый центр исследований по радиоактивности в нашей стране в геохимическом аспекте. В 1910 году была создана радиологическая лаборатория в Одессе, несколькими месяцами раньше, чем создавалась организация этих исследований в Ленинграде при Академии наук».

В. І. Вернадський не помилявся. В Одесі в березні 1910 року у будинку, збудованому за проектом визначного архітектора Бернардацці на вулиці Баранова, 1, було створено першу в Росії радіологічну лабораторію. Вона була організована при хімічному відділі Російського технічного товариства Євгеном Самойловичем Бурксером (1887—1965 рр.), сторіччя з дня народження якого відзначається в цьому році.

Є. С. Бурксер народився в Одесі. Він закінчив Рішельєвську гімназію, якою почав посилено займатися ще в гімназії і в домашній лабораторії. В 1904 році він вступив на природниче відділення фізико-математичного факультету Новоросійського університету. Брав активну участь в студентському революційному русі. Під загрозою заслання він залишив університет і виїхав до Парижа. Там відвідував, як вільнослухач, лекції в Сорбоні з хімії і фізики. Багато років зберігав Євген Самойлович отриману в той час, книгу з дарчим написом Марії Складовської-Кюрі. В 1907 році він повернувся до Новоросійського університету, який закінчив через 2 роки.

В своїх спогадах Бурксер писав: «Отсутствие свидетельства о благонадежности лишило меня возможности продолжить свою работу в университете, и дальнейшую свою научную деятельность я связал с Одесским отделением Русского технического общества». В будинку цього товариства спочатку в двох, а потім ще в одній кімнаті і розташувалась радіологічна лабораторія. Поява цієї лабораторії викликала великий інтерес в Росії. З багатьох, навіть і віддалених районів країни до одеської радіологічної лабораторії надходили зразки руд, мінеральних гірських порід.

В 1914 році в Петрограді відбувся I Всеросійський з'їзд по боротьбі з раковими хворобами. В роботі з'їзду з доповіддю «Про нахождение радиевых руд» виступав академік Вернадський. Одеських радіологів на з'їзді представляв Бурксер. Великий інтерес у учасників викликала його доповідь «Цілі і завдання радіологічної лабораторії Одеського відділення Російського технічного товариства». Бурксер розповів, що в лабораторії було побудовано емонатор, за допомогою якого ще в лютому 1912 року готувалась радіоактивна вода для лікувальних цілей і наукових досліджень.

Одеська лабораторія організувала нараду представників Новоросійського університету, медичних і природничо-історичних товариств, а також представників міської влади і земства. Нарада висловила за те, щоб придбати для Одеси 300 мг радію, а також за створення в місті «Ліги боротьби проти ракових захворювань».

Свою доповідь на з'їзді Євген Самойлович закінчив такими словами: «Створення в Одесі спеціальної клініки для лікування раку променевою енергією доповнить розпочату в Росії справу наукового і практичного вивчення радію, і дає нам

право у зв'язку з поширенням навчальної частини лабораторії, перебудувати її в радієвий інститут, який стане центром радіології для півдня Росії».

Особливе значення для розвитку досліджень радіоактивності природних об'єктів нашої країни мали роботи по визначенню радіоактивності атмосфери, які Євген Самойлович розпочав в 1915 році разом з дружиною Василісою Василівною Бурксер. Ці роботи продовжувались багато років, і були завершені сумісною монографією «Аерохімічні дослідження на Україні», яка була видана АН УРСР в 1955 році.

Євген Самойлович Бурксер заснував нову наукову дисципліну «аерохімія». Не втратили своєї цінності і сьогодні роботи, що були виконані подружжям Бурксер по визначенню радіоактивності повітря в лікувальних місцевостях узбережжя Чорного і Азовського морів.

На базі радіологічної лабораторії в 1921 році в Одесі був створений Інститут прикладної хімії і радіології, який в 1925 році було перетворено в Хіміко-радіологічний інститут. Директором цих закладів був Є. С. Бурксер. Це був другий в нашій країні інститут, спеціально створений для вивчення проблем нової галузі

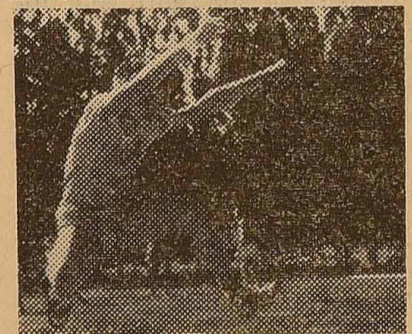
знань (перший — Державний радієвий інститут було засновано Вернадським в 1921 році в Ленінграді). Одеський інститут в 1932 році був перетворений в Український філіал Інституту рідких металів, з якого згодом виросла одна з найважливіших науково-дослідних організацій України — Фізико-хімічний інститут АН УРСР ім. О. В. Богатського.

Серед багатьох робіт, які були виконані в одеській радіологічній лабораторії і зробили значний внесок у вітчизняну науку, згадаємо лише про піонерські дослідження явищ накопичення радіоактивності у рослинах. Вернадський писав про ці роботи, виконані Бурксером та його співробітниками в Хіміко-радіологічному інституті: «В 1927 году он впервые дал количественное определение радия в живых организмах. Это определение было сделано им раньше и независимо от работ Всесоюзной Академии».

Понад 60 років тому в Одесі було виконано цикл досліджень, повна значимість яких усвідомлюється лише в наші дні.

Є. ТАУБМАН,
доктор технічних наук.

Спорт

змагання серед команд одеських вузів, фіналісти яких візьмуть участь у республіканській першості.

В університетській жіночій волейбольній команді є кілька гравців вищого класу. Це майстер спорту міжнародного класу Ольга Шкурнова, студентка 5 курсу юрфаку, майстри спорту студентка 5 курсу юрфаку Марина Кочнева, студентка 1 курсу мехмату Оксана Образцова. В інших командах виступають першорозрядники.

У травні цього року відбулось об'єднання спортивних

Новини спортивного життя

Чотири збірні команди університету готуються до першості спортивних клубів вузів України. Це жіноча і чоловіча збірні ОДУ з гандболу та жіночі збірні з волейболу і баскетболу. Протягом вересня в місті пройдуть попередні

ПИШІТЬ НАМ:

270000, Одеса-Центр, вул. Петра Великого, 2, держуніверситет, редакція газети «За наукові кадри».

ЗАХОДЬТЕ:

Одеса, вул. Петра Великого, 2, 3-й поверх, кімната 86.

ДЗВОНІТЬ:

тел. 23-84-13

За редактора І. КОВАЛЬ.